

Naupaka

Van dezelfde auteur:

Hökūle'a

Lidewij Bosman

Naupaka

EEN BOEK OVER
VERLIES, ROUW, LIEFDE
EN KRACHT

LIINKT

Eerste druk mei 2014

Tweede druk mei 2014

Derde druk oktober 2014

Vierde druk oktober 2016

Vijfde druk november 2024

E-mail: lideweybosman@gmail.com

Illustraties: Floor Rieder

Auteursfoto: Jeanet Poelmann, NoaNoaPhotography

Vormgeving omslag en binnenwerk: Roel Geurts, Breda

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of een andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

www.lideweybosman.nl

VOOR JOU, SANDER.

Voorwoord

Om werkelijk te kunnen leven, moeten we onze eigen legende durven volgen. De moed om de verbinding met onszelf aan te gaan. Deze dingen bedacht ik mij toen ik Lidewej zag op de landelijke televisie. De vrouw die ik zag ontroerde mij, breekbaar, kwetsbaar, maar zo krachtig tegelijkertijd. Zij durfde te kiezen voor haar eigen stem, haar eigen innerlijk dat fluisterde dat zij van de gebaande paden af mocht gaan. Lidewej luisterde naar die stem, liep van het gebaande verharde pad af naar een onbekende zandweg. Wat die zandweg haar brengen zou, wist ze niet. Ze wist en voelde enkel dat de verharde weg niet langer haar weg was. Ze voelde dat zij zonder liefde voor zichzelf en zonder een luisterend oor te zijn voor een stem in zichzelf, zij geen toekomst zou hebben. Onze verhalen hebben raakvlakken, namelijk dat om tegen de stroom in te zwemmen, om van het gebaande pad af te gaan, moed en vertrouwen nodig is. En een weg naar binnen.

Beiden kunnen we niet om onze innerlijke stem heen, die ons vertelt wat goed voor ons is. Ik ervaar dat die overeenkomst maakt dat we in contact kwamen met elkaar en ik begon met het lezen van *Naupaka*. Het boek raakte mij diep en kwam binnen als een ode aan Trouw zijn aan Leven, Dood en Jezelf.

Ik heb zelf ervaren dat de dood en het leven elkaar verstrengelen op het moment dat ik de scheiding tussen beide losliet. Ze zijn onderdeel van een en dezelfde bron. Het leven is geen leven zon-

der dood. De dood is geen dood zonder leven. De geboorte staat vast. Het sterfelijke staat vast. En alle momenten daartussenin bieden telkens opnieuw de kans te laten sterven en herboren te worden. Herman van Veen zingt in een van zijn nummers: ‘Het verdriet zit bij degene die achterblijft. Hij die weggaat, daar weten we niks van. De persoon die achterblijft is degene die overlijdt, in zekere zin. (...)’ En daarmee houdt sterven ook in dat er elke dag opnieuw een kans is dingen achter je te laten. Of dat gebeurt door het verlies van een baan, een relatie of een seizoen, een stukje in iedereen kan sterven. Sterven gaat dan over het loslaten van iets ouds, zodat iets nieuws de kans krijgt te ontstaan. De nachten in ons leven, de tijd dat er geen licht lijkt te zijn, zijn tevens een tijd van dromen en de belofte van een nieuwe dag. Het is een moment van terugkeer, zodat de nieuwe dag weer kan worden geleefd. Het sterven van de dag zorgt voor een zon die de dag daarna weer op mag komen.

Lideweij's verhaal laat zien dat je met niemand een verbintenis kunt aangaan als je geen liefde hebt voor jezelf. Is de liefde in onszelf niet waar alle liefde begint? Haar zoektocht naar zichzelf beschrijft ze op indringende wijze, op zoek naar tekenen van hulp, radeloos in een onomkeerbare situatie. Totdat ze beseft: ik leef naast een man zonder toekomst, met de wetenschap dat ik geen toekomst heb als ik mezelf niet hervind. Het is het leven van onze eigen legende, onze eigen dromen, die essentieel zijn te volgen. Het zijn de universele thema's van een mens, om onze eigen stem te laten horen en ernaar te luisteren. In dat opzicht neemt Lideweij's zelfonderzoek op veel plaatsen universele gestalte aan. Met dit laatste bedoel ik: Lideweij beschrijft in haar boek haar leven, maar evengoed de menselijke mogelijkheden van iedereen, op ieder willekeurig tijdstip en in iedere willekeurige situatie. Het zijn de universele thema's van processen als rouw, loslaten, verliezen en uiteindelijk: terugvinden. Het omvormen van haat in liefde, twijfel in geloof, wanhoop in hoop en verdriet in vreugde.

Toeschouwer van je eigen leven worden, is een manier om aan het lijden te ontkomen. Dat deed Lidewej. Door toeschouwer te worden, vele kilometers van huis. Door als observator naar haar leven te kijken en zichzelf opnieuw te ontmoeten. Om de gebeurtenissen niet van zich af te schrijven, maar naar haar toe. Vele kilometers van huis vond Lidewej haar eigen stem weer terug. De weg van het hoofd naar het hart is vaak nog de langste die wij afleggen. Het is de weg van diepe dalen en hoge bergen. Maar altijd is daar een onzichtbare hand die leidt en die vertelt: thuis zit in jezelf. Het is de weg van het zelf, dat vraagt om aandacht. Hoeveel kilometers we ook van huis weg zijn, hoeveel kilometers we ook weg zijn bij het land waar we vandaan komen, we hebben altijd de mogelijkheid thuis te komen. Toen Lidewej stopte met zoeken, vond ze. Net als eenieder de mogelijkheid heeft zijn eigen stem te horen en te komen tot vrijheid. Omdat in onszelf een stabiele kern aanwezig is, die losstaat van de uiterlijke omstandigheden. Het is een flits waarin we kunnen beseffen dat alles ergens vandaan komt, zich ontwikkeld heeft en met elkaar verbonden is. We zijn hier om onze bijdrage te leveren aan dat magische proces. Om onze eigen legendes te leven en van het verharde pad af te stappen, als dat niet langer jouw pad is.

Misschien leven wij pas wanneer ons een stukje leven wordt ontnomen. *Naupaka* gaat over sterven, maar ook herboren worden: het opnieuw leren leven met vertrouwen in jezelf. En de moed om te leven, totdat de Naupaka-legende de twee geliefden weer bij elkaar brengt. De weg van het hoofd naar het hart die Lidewej met ons deelt, nodigt ons uit om onze eigen pelgrimstocht te maken. En onze legende te Leven.

Heb moed, en Leef!

Laura Maaskant

28 JUNI 2013

@Shendersson, 19:42

Strijden, bijna dood. Voorlopig effe niet!!!

Inleiding

Terwijl ik 11.758 kilometer van hem verwijderd ben, ligt mijn grote liefde op zijn sterfbed. Hijzelf, mijn beste vriendinnen en zelfs mijn eigen moeder hebben me gesmeekt om te komen, maar een gevoel diep in mijn binnenste is sterker. Dat zegt dat ik hier moet zijn. Op Hawaï. Dicht bij de vrouw wier gezicht ik voor me zie in mijn dromen. Op de plek waar we nog geen jaar geleden samen liepen...

Daar staat hij. Aan het voeteneind van het bed. Sander, mijn grote liefde. Met kort geschoren haren en een beginnend baardje. ‘Li! Wil je de zonsopgang zien? Of blijf je liever nog even slapen?’ Daar hoeft ik geen moment over na te denken. Ik slinger mijn benen uit bed en schuif mijn voeten in mijn zilvergrijze Havaiana’s. Liever noem ik mijn favoriete slippers ‘Hawaiana’s’, geheel in stijl van de plek waar we verblijven: Kaua’i, een eiland van Hawaï.

‘We moeten opschieten!’ roept Sander bij de voordeur van ons appartement. Hij pakt mijn hand vast, knijpt er even in en neemt me mee naar buiten. In de tuin verspreiden de wit-gele bloemen van de plumeriaboorn een friszoete geur. We volgen een dichtbegroeid pad vol varens en handgrote hibiscusbloemen en komen uit bij een kleine baai met helderblauw water en een hagelwit zandstrand met een scheve palmboom. Witte krabbetjes schieten voor onze voeten weg, op zoek naar poeltjes zee water. Mijn oog valt op een boomstam

met de ingekraste tekst ‘angel enlight one’: ‘engel verlicht me’.

‘Zullen we ons hier nestelen?’ vraag ik en ik trek Sander mijn kant op. We staren een tijdje in stilte naar het goudoranje kleurenspeel dat zich aan de horizon voltrekt. Dan draait Sander zich om en plukt een witte bloem. Voorzichtig legt hij het bloemetje, niet groter dan het topje van een duim, in de palm van mijn hand.

‘Kijk nou, het is een halve! Alleen de onderkant heeft blaadjes.’ Sander knikt: ‘Er is een bijzondere legende aan verbonden die zich afspeelt op het grootste eiland van Hawaï, Big Island. Daar woonde lang geleden een jong echtpaar dat een liefdevol leven leidde. Totdat de vuurgodin van het eiland, Pele, roet in het eten gooide. Ze probeerde de man te verleiden, maar had geen succes: zijn hart behoorde immers aan iemand anders toe. De godin was woedend. Als zij hem niet kon krijgen, dan niemand. Ze joeg de man de bergen in, waar ze hem met lavastenen bekogelde. De zussen van de vuurgodin konden dit niet aanzien en toverden de man om in een halve bloem. Ze noemden deze Naupaka, naar de berg waar hij zich bevond. Hetzelfde deden Peles zussen met zijn grote liefde.’

Sander plukt er nog eentje en drukt de harten van de bloemen tegen elkaar aan: ‘Volgens de legende groeien ze ooit naar elkaar toe om weer één bloem te vormen.’ Hij slaakt een diepe zucht. ‘Mijn lieve Li, de Naupaka-legende is ons verhaal, want ook wij worden door het kwaad uit elkaar gedreven en zullen niet samen oud worden. Toch weet ik zeker dat we ooit één bloem zullen vormen, in welke vorm dan ook.’ Hij laat één knie in het zand zakken, pakt mijn hand en vraagt met tranen in zijn ogen: ‘Wil je met me trouwen?’ Een zonnestraal beschijnt zijn blauwgrijze ogen, die me afwachtend aankijken. Ik buig me voorover en kus zijn lippen. ‘Ja, lief. Ja!’

DEEL 1
VECHTEN
NEDERLAND, 2012
HET LAATSTE JAAR SAMEN

1 8 procent overlevingskans

Daar zit ik dan. Met mijn bakje roerei met chiazaadjes en een kop sterke thee in onze benedenwoning van 65 vierkante meter in Utrecht-Noord.

‘Deze week gaat het regenen,’ voorspelt de weerman van het ochtendjournaal. Daarmee laat de lente zich van een sombere kant zien. Net als ik, want ik zit al een paar weken thuis van mijn werk. ‘Overspannen’, luidt de diagnose van mijn huisarts. Zelf noem ik het liever *overstressed*, wat minder officieel en serieus klinkt.

De dagen vul ik met saaie huishoudelijke klusjes als stofzuigen en dweilen. De huiskamer, keuken en badkamer glimmen als nooit tevoren. En ook al blijft mijn lentegevoel ver te zoeken, ons kleine stadstuintje blinkt uit in narcissen, krokussen en hyacinten. De eerste lentedag, een paar weken geleden, was een kwelling. Iedereen genoot van de zon en wij zaten binnen, omdat Sander net weer een zware chemokuur achter de rug had.

Ik ergerde me zelfs aan de barbecueënde mensen in het park en de volgepakte terrassen. Ik mocht niet meedoen maar wel kijken naar het leven dat ik zo graag wilde leiden. Waarom is ons dit overkomen? Ik wil ook een huisje-boompje-beestje-leven. Terwijl onze vrienden baby’s krijgen, carrière maken en hun droomhuis kopen, vechten wij nu al vier jaar tegen kanker.

Ik ben niet ziek, zoals Sander, maar wel doodop van de strijd. Mijn remedie: meditatie, mindfulnessoefeningen, pure chocola, ontspanning in de sauna, hardlopen in de natuur en

pleziertjes zoals shoppen en lunchen met vriendinnen.

Niet werken, maar wel leuke dingen doen: het voelt behoorlijk tegenstrijdig. En toch zal ik deze gedachte moeten loslaten, samen met mijn angst voor de toekomst, want anders dender ik alsnog de afgrond in.

Een paar weken geleden is Sanders allerlaatste medische troefkaart – lenalidomide, officieel een middel tegen botkanker dat in sommige gevallen ook Hodgkinlymfomen aanpakt – op niets uitgelopen. Sander heeft nog een schamele 8 procent overlevingskans. Mijn maag krimpt ineen als ik terugdenk aan de woorden van de internist. Een overlevingskans van nog geen 10 procent, dit komt nooit meer goed! Sindsdien doe ik niets anders dan piekeren. Het voelt alsof ik verdrink in mijn eigen maalstroom van gedachten en vragen. Zal ik ooit weer oprecht en uitbundig kunnen lachen? Onbezorgd op een terras in de zon zitten? Zal ik ooit weer durven nadenken over de toekomst? En hoe ziet die eruit zonder Sander? Om niet gek te worden herhaal ik één zinnetje als een mantra in mijn hoofd: Sander gaat niet dood. Sander gaat niet dood. Sander gaat niet dood. Maar echt overtuigend vind ik mezelf niet. Waar is mijn vechtlust van vier jaar geleden gebleven?

De metro passeert net station Duivendrecht als mijn telefoon gaat. ‘Het is niet goed, Li,’ zegt Sander op rustige toon. ‘Ik moet meteen scans laten maken in het ziekenhuis.’ Mijn oren beginnen te suizen. Al een jaar liep hij rond met vreemde klachten: onverklaarbare jeuk, nachtzweeten en ernstige vermoeidheid. Hij viel overal in slaap: in de auto, op de bank en tijdens een etentje met mijn familie. Mijn broer had nog bezorgd gevraagd of Sander misschien drugs gebruikte, omdat zijn ogen zo hol stonden, zijn wangen ingevallen waren, zijn lichaam broodmager en zijn huid asgrauw.

De huisarts had de klachten niet kunnen plaatsen. Ze concludeerde dat de ontstekingswaarden in zijn bloed de oorzaak waren van de vele krabwonden op zijn huid. Voor alle zekerheid verwees ze hem door naar een orthomoleculaire arts, die er ook maar een gooi naar deed en adviseerde om 'suiker te laten staan'. Braaf volgde Sander zijn advies op. Daardoor verloor hij steeds meer gewicht, dachten we. Pas toen de grote bobbel in zijn nek verscheen, werd duidelijk dat de symptomen allemaal herleidbaar waren tot Hodgkin lymfoma, in de volksmond: lymfeklierkanker. De sluipmoordenaar had een jaar lang ongestoord tot een vergevorderd stadium vier kunnen doorgroeien.

Maar we waren ook opgelucht toen onze internist vertelde dat de behandeling een slagingskans had van maar liefst 90 procent: Hodgkin is de oudste en best behandelbare vorm van kanker. Het eerste chemotraject werkte als een wondermiddel. Sander merkte weinig van de bijwerkingen en voelde zich geweldig. Zijn levenskracht kwam terug en binnen een paar maanden had ik de jongen terug op wie ik ooit zo verliefd was geworden. Onvoorstelbaar mooi waren de maanden die volgden. We feestten, bezochten het ene dancefestival na het andere, brasten al ons geld erdoor op vakantie en lachten weer alsof we nooit anders hadden gedaan. 'We laten ons niet kennen': dit was Sanders nieuwe levensmotto. Net als: 'Ik heb Hodgkin, maar Hodgkin heeft ons niet.'

Maar toen, nota bene op kerstavond, uit een scan bleek dat er meerdere nieuwe tumoren waren, die in omvang toenamen, werden we pas goed met onze neus op de feiten gedrukt: dit is niet zomaar een ziekte, dit is kanker. Daar kun je aan doodgaan.

Ik dwing mezelf op te houden met piekeren, pak mijn iPhone en scrol door mijn contactenlijst, op zoek naar iemand om mee

te lunchen. Maar wie? Iedereen werkt of is druk met kinderen. Ik kan Juuls proberen, ze is freelancejournalist. Waarschijnlijk heeft zij wel tijd. Bij de tweede keer neemt ze op. 'Hé, Li!' roept ze met opgewekte stem. 'Wil je even de stad in? Gezellig, ik zie je over een uurtje.' Mijn reddende engel. Lang leve zzp'ers!

Met een opgelucht hart en twee grote tassen vol troostaan- kopen stap ik een paar uur later met een natte paraplu in lijn 38 richting Utrecht-Noord. Op het moment dat ik de buskaart langs de scanner wil halen, trekt de bus zo hard op dat ik over de voet van een medepassagier struikel. De jongen pakt mijn arm en voorkomt dat ik op de grond val. 'Dank je,' mompel ik. Twee vriendelijke ogen kijken me vanonder een groen-witte baseballpet aan.

'De buschauffeur probeert ons te koppelen,' knipoogt hij, waarop ik schaapachtig lach. Met rood aangelopen hoofd loop ik de bus in en plof neer op de achterste bank. Kan ik nog wel flirten na een relatie van twaalf jaar? Onmiddellijk bekruipt me een gevoel van schaamte. Mijn vriend is ziek en ik vraag me af of ik nog kan flirten? Sander is mijn maatje en ik ben nog steeds razend verliefd op hem. Maar ik weet ook dat ik hem elk moment kan verliezen. De vier jaar durende zorg heeft me uitgeput en de angst voor de toekomst neemt steeds meer toe. Wat als Sander er straks niet meer is? Zal ik ooit opnieuw een grote liefde vinden? En ben ik dan niet te oud om kinderen te krijgen?

Buiten schemert het al zodra ik de bus uit stap. Een merel zingt zijn avondlied vanuit de hoogste boom in onze straat. Ik blijf staan om te luisteren. Een naderende auto met pompende housebeats overstemt de vogel. Een bekend nummer, denk ik, en als ik me omdraai, zie ik een grijnzende Sander achter het stuur, die met zijn rechterhand op het ritme van de muziek meebeweegt. Hij draait een raampje open en fluit naar me. 'Hé, lekker ding!' schreeuwt hij door de straat.

Op het terrasje van ons buurtrestaurant kijkt een man lachend onze kant op. Hij houdt zijn biertje omhoog: ‘Daar proost ik op!’

In de auto geef ik Sander een zoen op zijn mond en ruik de kruidige geur van Chanel op zijn warme huid. ‘Hé, lief! Hoe was het op je werk?’ vraag ik hem.

‘Goed!’ roept hij enthousiast. ‘Heel erg goed eigenlijk! Ik snap niet hoe het kan, maar ik voel me zonder pepmiddelen als prednison en dexamethason eigenlijk best goed. Maar goed, laten we maar even afwachten hoe de rest van de week verloopt,’ zegt hij, terwijl hij een blonde lok achter mijn oor wegstopt. Sander voelt zich fit en wil zolang als het gaat in de maatschappij meedraaien. Bij het televisieproductiebedrijf waar hij werkt, vindt hij afleiding.

‘Zullen we een pizzaatje in de stad eten? Dan gaan we gewoon lekker met de auto, want jij mag toch niet drinken,’ knipoog ik. Als iemand van een stevige borrel houdt, dan is Sander het wel. Voordat hij met de nieuwe medicatie startte, dronk hij dagelijks twee flessen wijn van de beste kwaliteit; om de kater zo veel mogelijk buiten de deur te houden. Maar alcohol is tijdens deze behandeling niet toegestaan.

‘Je moet me geloven,’ zei hij plechtig toen ik hem vroeg of hij er ooit mee zou stoppen. ‘Ik beloof je dat met de start van de medicatie alles anders wordt,’ vervolgde hij zwaaiend met een glas Pouilly-Fuissé in zijn hand. ‘Vanaf dat moment kan ik de strijd weer aan.’

Even daarna draait Sander de volumeknop van de autoradio omlaag. ‘Ik ben toch wel een beetje moe,’ zegt hij. ‘Zullen we anders sushi bestellen en *Breaking Bad* kijken?’ De serie gaat over een scheikundeleraar met longkanker die drugs gaat produceren en verkopen om genoeg geld voor zijn familie achter te laten als hij er niet meer is. ‘Misschien steek ik er wat van op en kun jij straks lekker shoppen in de P.C. Hoofdstraat,’ zegt hij met pretoogjes.

Als we de auto uit stappen, zie ik de buurtpoes op ons afkomen. Een bruin-zwart beest met een wit vlekje op haar snoet. Ze begroet me met zachte kopjes en een overweldigend gemiauw.

‘Hé, slettenbakje,’ roept Sander, ‘Alles goed met jou?’ Met een snelle tred wandelt ze naar hem toe om als een slang rond zijn benen te kronkelen.

Als we de deur van ons appartement openen, komt de geur van pioenrozen ons tegemoet. Door de warmte van de gaskachel ontvouwen de reusachtige bloemen zich tot ware parfumbommetjes. Ik loop naar de eettafel en trek een bloem uit de grote glazen vaas.

‘Lief! Stop je neus eens in de bloem.’ Sander buigt zijn hoofd richting de meeldraden en neemt een diepe teug.

‘Geweldig!’ roept hij en hij slaat zijn armen om me heen. ‘Wat kun jij toch genieten van de kleine dingen. Ik ben zo blij dat je mij dat hebt meegegeven.’

Mijn lichaam verstijft in zijn armen. Hij praat in de verleden tijd. Neemt hij afscheid? Ik voel een paniekaanval opkomen.

‘Wat is er?’ reageert Sander geschrokken.

Zal ik mijn gedachten met hem delen? Ik weet hoe belangrijk het is om alles te vertellen, hoe confronterend ook.

Sander trekt me naar zich toe en vervolgt met opgetogen stem. ‘Ik wil nog zoveel planten en bomennamen van je leren, want ik ken er nog maar zo weinig. Zoals de dotterbloem, dat zijn toch die grote gele aan de waterkant en niet die kleintjes in onze tuin?’ Hij wijst richting het speenkruid dat over de tuinaarde woekert. Hij geeft me een zoen en ik voel zijn onderlip lichtjes trillen, een trekje dat zijn onzekerheid verraadt.

‘Je weet wat er in me omgaat, hè?’ vraag ik hem voorzichtig.

Sander knikt. ‘Natuurlijk, onze band is zo sterk.’

We bestellen voor vier personen sushi bij het beste Japanse restaurant in de binnenstad en nestelen ons in de kussens van